

Hárs József ismét hatalmas és egyben aprólékos munkát végzett, amikor összegyűjtötte, lefordította és kötetbe rendezte ezeket a szemelvényeket, sőt a források értelmezését segítő jelentős kiegészítő apparátust is összeállította.

KRISCH ANDRÁS | Két kötet a 20. századi Ausztriáról

Németh István – Fiziker Róbert (szerk.) Ausztria a 20. században.

Az „életképtelen államtól” a „boldogok szigetéig” Tanulmányok. L’Harmattan, Budapest, 2011.

Németh István: Az osztrák út. Ausztria a 20. században. Összegzés és dokumentumok. Líceum Kiadó, Eger, 2011.

Az elmúlt évben két kötet is Ausztria 20. századi történetének bemutatását tűzte ki célul. Az elsőként említett tanulmánykötet 25 szerző 35 tanulmányát tartalmazza. A soproniak egy része mindennap átjár dolgozni vagy iskolába a „sógorokhoz”, de vajon mennyire ismerik ennek az országnak közelmúltbeli történetét? Aki ezt a tanulmánykötetet a kezébe veszi és elolvassa, az biztosan megismeri Ausztria múlt századi történetét. Erre garancia a két szerkesztő eddigi munkássága. Németh István, az Eszterházy Károly Főiskola tanára a kötet egyik szerkesztője jelentős publikációs tevékenysége során az elmúlt években a német történelem 19–20. századi eseményeinek már több aspektusát is bemutatta. Németh szerzőtársa a soproni gyökerekkel rendelkező Fiziker Róbert, a Történettudományi Intézet tudományos munkatársa, egyik kutatási területe az osztrák–magyar kapcsolatok. Mindkét szerkesztő egyben több tanulmányt is jegyez a kötetben.

A címben olvasható életképtelen állam kifejezés az 1918-ban megszületett és a kor politikusai által is életképtelennek titulált Osztrák Köztársaságra vonatkozik. Az egykori birodalomból csupán egy kis közép-európai állam maradt, arányaiban nagyobb területvesztést szenvedett el, mint Magyarország, a Németországgal való egyesülését pedig megtiltották a nagyhatalmak. A kor körülményeihez jobban alkalmazkodó, ügyesen lobbizó politikusainak is köszönhető, hogy ma Ausztria négyszer olyan gazdag, mint hazánk. A „boldogok szigete” már a II. világháború utáni semleges Ausztriát fémjelzi, azt az országot, amely az 1955-ös államszerződésnek köszönhetően békésen érte el a szovjet csapatok kivonását.

Az osztrák–magyar szomszédság és kapcsolatok sajátosnak tekinthetők. Itt elegendő, ha a kötet kapcsán csupán a 20. századra gondolunk. Bár a két ország viszonyát az 1918 és 1921 közötti események beárnyékolta, Magyarország elveszítette Burgenlandot, Ausztria pedig nem tudta a népszavazási területet Sopronnal megszerezni, mindkét állam egyéb és jelentősebb területi veszteségeivel

volt elfoglalva. A két világháború között a Kisantant által elszigetelt Magyarország számára Ausztria jelentette a kaput a világ felé. Az 1945 utáni időkből pedig kiemelhetjük az osztrák lakosság szimpátiáját az 1956-os magyar forradalommal szemben. A bipoláris világrend szétesésének folyamatában jelentős esemény volt, amikor Alois Mock és Horn Gyula közösen vágták át Soprontól nem messze a szögesdrótkerítést.

A feszes tematikára épülő kötet öt fejezetben mutatja be Ausztria 20. századi történetének korszakait: a monarchia keretében, annak felbomlásáig tartó közös utat, az első Osztrák Köztársaság (1918–1938) történetét, majd az Anschluss után bekebelezett ország helyzetének elemzése következik. A 4. fejezet már a 20. század második felébe (1945–2000) kalauzol el minket. Az utolsó fejezet témája „A magyar-osztrák kapcsolatokhoz” címet viseli. Egy recenzió keretében nincs mindig lehetőség minden tanulmány és fejezet részletes bemutatásra, ezért itt csak az utolsóira szorítokozom. A Sopron és térsége története iránt érdeklődő helyi olvasók számára ez a fejezet tartogatja a legtöbb csemegét, köszönhetően az itt tárgyalt témáknak és a soproni szerzőiknek. Többek között az első világháború után különösen aktuálissá váló nyugat-magyarországi kérdés kapcsán a népszavazáshoz vezető út és az azt követően kialakult új osztrák-magyar határ és annak következményeiről olvashat az érdeklődő. A GySEV vonalait a „nagy háborút” követő békeszerződések kettészakították, mégis elmondhatjuk, hogy a két ország között összekötő kapocsként működött. A korridor-egyezménynek köszönhetően a vasúttársaság vonalán biztosították a Burgenland–Burgenland összekötést, aminek különösen a vasfüggöny leereszkedése után volt jelentősége. A második világháborút követően a németek kitelepítése a népszavazási területről alapvetően befolyásolta a nyelvi, etnikai határokat. Sokan közülük Ausztriában találtak új hazára. A kitelepítések kapcsán, illetve azt megelőzően ismét napirendre került a terület átcsatolásának lehetősége, hiszen ekkor még német többségű területről volt szó. Az átcsatolás esetén pedig nem kellett volna a kitelepítést végrehajtani, hiszen a „földdel” együtt kerültek volna el a németek Magyarországtól. Ezt a lehetőséget próbálta néhány osztrák politikus kihasználni, 1946 késő tavaszára azonban az osztrák kormány minden tagja elhatárolódott az akciótól.

„Az osztrák út” című kötetben Németh István 90 oldalban foglalta össze Ausztria 20. századi történetét. Azt az utat mutatja be a szerző, amely Magyarország számára is sok esetben például szolgálhat. Az Osztrák-Magyar Monarchia romjain megszületett Osztrák Köztársaság az Anschluss igényével érkezett St. Germain-be. Mikor azonban látták az antant ellenállását, azt azonnal visszavonták. Miközben Ausztriát is hatalmas területvesztés érte, sikerült a wilsoni elvekre hivatkozva Burgenlandot legifjabb tartományként megszerezniük. Az országban 1927 és 1934 között időnként polgárháborús viszonyok uralkodtak, gyakoriak voltak a szociáldemokraták és keresztény-

szociálisok közötti fegyveres összecsapások. Ausztria 1938-ban a Német Birodalom „Ostmark” nevű tartománya lett. A háború alatt az ország aktív résztvevője volt a német hadigépezetnek, mégis sikerült 1945-ben az első náci áldozat szerepét felvennie. Sőt az amerikai sugallatra végrehajtott államosítással elkerülték, hogy a szovjetek a német tulajdonú üzemeket jóvátételként leszereljék. A sikertörténetet folytathatjuk, hiszen az egy főre eső Marshall-segély Ausztriában volt a legmagasabb. Az 1955-ös osztrák államszerződés garantálta Ausztria örökös semlegességét. A szociáldemokrata Bruno Kreisky kancellár, a „Napkirály” (1970–1983) reformjainak köszönhetően az ország gazdasága hatalmas fejlődésen ment át és modern ipari országgá vált. A kötet természetesen nem hallgatja el, hogy ennek az útnak is voltak árnyoldalai, ezek pedig a gyakori politikai- és korrupciós botrányok.

A tanulmányt részben publikált, részben publikálatlan dokumentumok gyűjtemé-nye követi. Mindkét kötet végén időrendi áttekintés, életrajzi ismertetések és választási eredmények segítik az információra éhes olvasót. Az itt bemutatott, széles szakirodalmi bázison és levéltári kutatáson alapuló kötetek az osztrák határ szomszédságában élők számára különösen hasznosak lehetnek.

JANKÓ FERENC

„Egy képről nem beszélni kell,
hanem nézni kell azt” – Fertl,
Evelyn – Münzer, Rita:
Burgenland. Menschen – Leben
– Fotografie.
Burgenländische Forschungen
Sonderband XXVII.
Eisenstadt, 2011.

A Burgenland 90 éves fennállását ünneplő könyvek sorában egy impozáns fotóalbum is napvilágot látott. A könyv nemcsak a képek száma miatt több mint egy propagandisztikus ünnepi kiadvány; szerzői – ahogy az előszóban írják – nemcsak a tartomány történetének legfontosabb pillanatait, politikai és társadalmi eredményeit, vagy építészeti látnivalóit kívánják megragadni, hanem a vidékies tartomány mindennapi történéseinek hangulatát is, az összeállítók által mottóul választott idézet szellemében elsősorban érzések közvetítése, kiváltása céljából.

A kötet rögtön a címlapjával is felhívja magára a figyelmet, jelezvén, hogy itt valami egyediről van szó, hiszen a borítón nem az ifjú osztrák tartomány valamely természeti vagy építészeti jelképe, netán címere, politikusa hirdeti